

Все дети индивидуальны, и в определении индивидуально-дифференцированного подхода в физическом развитии нельзя забывать о половом их различии. Многие авторы отмечают, что стартовые возможности у девочек и мальчиков различные. Девочки и мальчики в отдельности поражают нас своим своеобразием поведения, интересами, способностями, склонностями. Исходя из этого, основными направлениями дифференциации по половому признаку является: учёт двигательных предпочтений мальчиков и девочек в планировании и отборе методов обучения; использование физкультурных пособий и оборудования, отвечающих полоролевым предпочтениям; учёт психологических особенностей мальчиков и девочек [1, с. 185].

Учитывать особенности мальчиков и девочек в физкультурно-оздоровительной работе необходимо не только в процессе занятия, но и в процессе планирования двигательной активности детей в течение дня. В старшем дошкольном возрасте целесообразно предусматривать часть заданий отдельно для девочек, отдельно для мальчиков и на физкультурных праздниках. Там мальчики могут демонстрировать силу, ловкость, быстроту, а девочки гибкость, грацию, двигательное творчество.

Заключение. Реализуя задачи физического развития детей дошкольного возраста, которые являются неизменными для всех, необходимо всегда помнить и учитывать тот факт, что нет совершенно одинаковых детей, каждый ребёнок по-своему индивидуален. Именно реализация индивидуально-дифференцированного подхода поможет определить наиболее эффективные методы и приёмы взаимодействия с детьми, учитывая их способности, уровень двигательной активности, состояние здоровья, и направить педагогические усилия не только на достижение наилучших результатов, но и на укрепление здоровья воспитанников.

Список цитируемых источников

1. Шебеко, В. Н. Теория и методика физического воспитания детей дошкольного возраста : учеб. пособие / В. Н. Шебеко. — 2-е изд. — Минск : Выш. шк., 2013. — 288 с. : ил.
2. Дедулевич, М. Н. Физкультурные занятия с детьми в разновозрастной группе : пособие для педагогов учреждений дошкол. образования / М. Н. Дедулевич. — Минск : Нац. ин-т образования, 2016. — 192 с.
3. Учебная программа дошкольного образования / М-во образования Респ. Беларусь. — Минск : Нац. ин-т образования, 2019. — 416 с.

УДК 373.23

Зарожная Вольга Вітал'еўна

*Дзяржаўная ўстанова адукацыі «Гарадзішчанскі дзіцячы сад Баранавіцкага раёна»,
г. п. Гарадзішча, Рэспубліка Беларусь, gorodistche-sad@bar-roo-edu.brest.by*

РАЗВІЦЦЁ МАЎЛЕННЯ ДЗІЦЯЦІ З 4 ДА 5 ГАДОЎ

У артыкуле адлюстравана развіццё маўлення дзяцей з 4 да 5 гадоў не толькі ў дашкольнай установе, а таксама дома; асноўныя якасці дзіцячай гаворкі, тыпы маўленчай затрымкі.

Ключавыя словы: развіццё маўлення; эфектыўныя метады і прыёмы.

Zarozhnaya Olga Vitalyevna

*State educational institution "Horodistche Kindergarten of Baranavichy District",
Horodistche, the Republic of Belarus, gorodistche-sad@bar-roo-edu.brest.by*

SPEECH DEVELOPMENT OF A CHILD FROM 4 TO 5 YEARS OLD

The article reflects the speech development of children from 4 to 5 years old not only in preschool, but also at home; basic qualities of children's speech, types of speech delay.

Key words: speech development; effective methods and techniques.

Уводзіны. Развіццё маўлення дзіцяці з 4 да 5 гадоў моцна залежыць ад узроўню сямейнага выхавання, і ад якасці адукацыі, якую дзеці атрымліваюць у дашкольнай установе. Мова дзіцяці ў 4 гады багатая на змест, дакладная і разнастайная. Практычна ўсе словы ён прамаўляе правільна, актыўна мае зносіны з дарослымі і дзецьмі. Інтэлектуальнае развіццё малага рухаецца наперад сямімільнымі крокамі, яго ўзровень ясна бачны ў дакладным выкладанні думак, якімі дзеці спяшаюцца падзяліцца са сваімі суразмоўцамі [1].

Асноўная частка. Уважлівыя бацькі сур'ёзна ставяцца да развіцця гаворкі свайго дзіцяці, удзельнічаюць у яе фармаванні і не адмахваюцца ад бясконцых пытанняў «аб усім на свеце», у сям'і не праходзіць ні дня без чытання цікавай кніжкі. Размова такога малага будзе правільнай і эмацыйнай.

Узровень развіцця маўлення ў 4 гады залежыць ад сямейнага выхавання і якасці адукацыі ў дашкольнай установе. Гэтая розніца становіцца тым больш прыкметнымі, чым бліжэй ён падыходзіць да мяжы 5 гадоў.

Калі яшчэ і ў дзіцячым садку яму пашанцавала патрапіць да чулага педагога, які разумее важнасць маўленчага развіцця дашкольнікаў, можна лічыць, што да пачатку школьнага навучання ён прыйдзе з самавітым багажом развітой і вобразнай гаворкі, а з чытаннем і лістом у першым класе ў яго не будзе вялікіх праблем.

У сем'ях, дзе адмахваюцца ад спроб малага пагутарыць або спытаць аб тым, што яго цікавіць, дзе ў доме няма ніводнай дзіцячай кнігі, а ўсе абавязкі, прысвечаныя развіццю дзяцей, мама і тата пераклалі на дзіцячы сад, нянь і сваіх бацькоў, прыгожае і правільнае маўленне ў дзіцяці да пачатку школьнага навучання сустракаецца нячаста.

Ад чатырох да пяці гадоў слоўнікавы запас дзіцяці павялічваецца з дзвюх з паловай да трох тысяч слоў. Такое багацце лексікону дае яму магчымасць сапраўды называць прадметы і іх якасці (моцны, вясёлы, дужы, тонкі, высокі, доўгі, маленькі). Дзеці са здольнасцю да словатворчасці актыўна прыдумляюць уласныя словы. Кожны з бацькоў можа пры жаданні ўспомніць не адзін прыклад такіх слоўцаў, прыдуманых іх дзецьмі ў гэтым узросце.

Акрамя актыўнай адукацыі новых слоў, дзеці з задавальненнем іграюць рыфмай, прыдумляючы ўласныя вершы. Гэтыя вершы могуць складацца з дзіўных спалучэнняў гукаў, не падобных ні на адно вядомае нам слова («А я прыдумаў слова, смешнае слова «плям»). Не варта асуджаць дзіця за такі бессэнсоўны, з пункту гледжання дарослых, занятак. Маленькія паэты так трэніруюць маўленчы слых, вучацца падбіраць блізкія па гучанні словы.

Нармальнае маўленчае развіццё дзяцей 4—5 гадоў прыводзіць да таго, што ў слоўніку з'яўляецца ўсё больш прыметнікаў, бо зараз у гаворцы на першым плане ўдакладненне якасцяў і прыкмет прадметаў. Колер прадмета зараз не толькі сіні і чырвоны, ён можа быць ружовым, бэзавым, цёмным і светлым, блакітным і аранжавым.

У гаворцы чатырохгадовага дзіцяці становіцца больш прыназоўнікаў, яны становяцца складаней (за, з-пад). Павялічваецца колькасць асабістых займеннікаў, яны ўсё часцей ужываюцца як выказнікі (я, ты, мы, вы). Зрэдку можна пачуць і зборныя назоўнікі, якія ён зараз ужывае да месца (агародніна, садавіна, посуд, мэбля).

У гэтым узросце дзеці ўжо ў стане пабудоваць лагічна правільна аформленае выказванне з некалькіх фраз. Прапановы могуць быць не толькі простымі, але і цяжкімі. (Мы надзенем боты, таму што холадна. Мне купілі цукеркі, а брату — печыва).

Бурнае развіццё гаворкі, рэзкі скок у колькасці засвоеных слоў прыводзіць да таго, што ў гаворцы нярэдка сустракаюцца памылкі. Сустракаецца няправільнае ўзгадненне па родах і ліках («два крэслаў», «снігга калготка»).

Нягледзячы на сустракаемыя недахопы, у большасці выпадкаў дзеці правільна афармляюць свае выказванні, пачынаюць авалодваць маналагічнай гаворкай. Не адразу, з дапамогай дарослага, дзеці асвойваюць пераказ кароткага тэксту, прачытанага апавядання ці казкі. Чатырохгадовыя дзеці фіксуюць памылкі ў гаворцы аднагодкаў, але амаль не заўважаюць уласных недахопаў.

Дзіця расце, і разам з астатнімі цягліцамі мацнеюць і становяцца больш каардынаванымі цягліцы органаў артыкуляцыі, асабліва вуснаў і мовы. Становіцца прыкметна, што дзеці правільна прамаўляюць большасць шматскладаных слоў, не перастаўляючы месцамі склады, правільна ставяць націск, іх гаворка набліжана да літаратурных норм роднай мовы.

Калі ў сям'і або ў дзіцячым садку раней праводзілася работа па развіццю маўленчага слыху, то цяпер дзеці ўжо могуць даведвацца гукі на слых, прыдумляць словы на зададзены гук.

У чатыры гады многія дзеці асвоілі вымаўленне ўсіх гукаў, яны вымаўляюць іх чыста і выразна. Некаторыя недахопы артыкуляцыі, якія сустракаюцца ў гэтым узросце, лічацца ўзроставай нормай і могуць з цягам часу знікнуць без карэкцыі і спецыяльных заняткаў.

Стан дзіцячай гаворкі ва ўзросце ад чатырох да пяці гадоў можа быць вельмі розным: ад ідэальнага валодання магчымасцямі роднай мовы да вельмі невыразных выказванняў з бедным слоўнікавым запасам і масай граматычных памылак.

На пятым годзе жыцця дзеці ўжо могуць казаць хутчэй і павольней, вымаўляць словы цішэй і гучней, заўважаць гэтыя нюансы ў гаворцы іншых людзей. Малыты надаюць сваім выказванням цікавую эмацыйную афарбоўку, карыстаюцца інтанацыяй для выразнасці сваіх паведамленняў. Гэта дазваляе ім з вялікім артыстызмам расказаць вершы, вывучаныя на памяць.

Асноўная якасць дзіцячай гаворкі на гэтым узроставым этапе - яе складанасць і паслядоўнасць выкладання думак. У рэдкіх выпадках у гэтым узросце могуць сустракацца дзеці, якія не толькі не ўмеюць бегла казаць, але і не могуць скласці прасты сказ з 2-3 слоў. Дзеці, якія не гавораць, павінны да гэтага ўзросту выклікаць у бацькоў занепакоенасць, таму што затрымка маўленчага развіцця ў дзяцей 4 гадоў патрабуе неадкладнай карэкцыі і ўмяшання спецыялістаў.

Не заўсёды выклікае турботу ў бацькоў іншы тып маўленчай затрымкі — неразборлівая гаворка дзіцяці, асабліва калі са слоў бацькоў «ён усё разумее, толькі сказаць не можа».

Для дзяцей з неразборлівай прамовай характэрны такія парушэнні: няправільнае вымаўленне шматскладовых слоў (тывілзіль — тэлевізар), у словах перастаўлены і прапушчаны склады і гукі; не можа адказаць на пытанне дарослага распаўсюджанай прапановай, яго адказы аднаскладовыя; не можа скончыць па-

чатую дарослым фразу, расказаць пра прадмет, цацку, малюнак; слоўнікавы запас бедны, абмежаваны прымітыўным наборам слоў, часцей за ўсё якія выкарыстоўваюцца у побыце; з цяжкасцю падбірае патрэбныя словы, можа іх пераблытаць, калі яны блізкія па гучанні, але розныя па значэнні; у артыкуляцыі адсутнічае вымаўленне большасці гукавых груп: шыпячыя, свісцячыя, частыя замены гукаў, ён не заўважае маўленчых памылак у сябе і ў навакольных [2].

Каб праверыць самастойна, як ідуць справы з маўленчымі парушэннямі ў дзіцяці які неразборліва гаворыць, можна правесці некалькі простых тэстаў. Для даследавання слоўнікавага запаса яму прапануюць назваць па малюнках жывёл, поры года, посуд, цацкі, мэбля. Дзяцей просяць назваць прадметы, з'явы, якасці прадметаў, выканаць даручэнне (намаляваць нешта, прынесці прадмет ці цацку).

Каб вызначыць узровень развіцця фразавай гаворкі, дзецям прапануюць скончыць прапанову, пачатую дарослым: «Хлопчык... гуляе ў мяч». Для гэтага выкарыстоўваюцца карцінкі з рознымі сюжэтам. Назіраючы за дзіцячай гаворкай у звычайным жыцці, трэба адзначыць для сябе, якія частці мовы выкарыстоўваюцца дзіцем, ацаніць яго ўменне правільна будаваць фразу.

Для абследавання складовай структуры слова прапануюцца слоўныя заданні без выкарыстання малюнкаў: паўтарыць склады з розных зычных і галосных (ло-се-ку, пі-ка-чу), склады з аднолькавых зычных і розных галосных (да-ду-ды-да), з аднолькавых галосных і розных зычных (ла-ма-ка-са). Каб зразумець, ці адчувае дзіця рытмічнасць гаворкі, яму прастукваюць рытм простага слова і просяць паўтарыць гэтак жа.

Для развіцця маўлення ў дзяцей 4-гадовага ўзросту, бацькі павінны заахвочваць імкненне дзяцей гэтага ўзросту падзяліцца сваімі ўражаннямі, расказаць пра тое, што яны бачылі і нават пра тое, што яны напісалі. Пры любой занятасці не варта абрываць спробы малага пагутарыць. Калі ж дзіця не імкнецца да зносін, мала размаўляе, трэба ўсімі спосабамі стымуляваць яго выказванні, папрасіўшы распавесці аб тым, што ён намаляваў, сляпіў, што бачыў на прагулцы, з кім гуляў у дзіцячым садзе.

Творы мастацкай літаратуры, асабліва ўпадабаня, дзеці гэтага ўзросту могуць слухаць па некалькі разоў. Чытанне трэба скончыць гутаркай па змесце твора, ацаніць учынкі герояў. Так лепш запамінаецца сэнс і змест казкі, апавядання, верша. На гэтым узроставым этапе трэба развіваць паняцці аб прасторы і часе, актывізаваць у гаворкі гэтыя паняцці (справа, злева, пасярэдзіне, ззаду, наперадзе).

Бацькі назіраюць разам з дзіцем за з'явамі і прадметамі, якія акружаюць, вучаць яго апісваць убачанае. Для трэнерыкі цягліц, якія адказваюць за правільную артыкуляцыю гукаў, можна рабіць адмысловую гімнастыку.

Дзецям, якія ўмеюць гаварыць выразна, але ляняцца гэта рабіць, варта кожны раз нагадваць пра тое, што трэба сказаць словы выразна, і нават зрабіць выгляд, што іх выказванні незразумелыя навакольным.

Калі ўвага бацькоў накіравана на развіццё маўлення для дзяцей 4–5 гадоў, яны могуць у кароткія тэрміны дамагчыся з'яўлення правільных і распаўсюджаных выказванняў, з'яўлення багатых інтанацый, выразнай артыкуляцыі. Невыразна размаўлялыя дзеці павінны быць абследаваны лагапедам, з імі варта праводзіць спецыяльныя заняткі з удзелам лагапеда, псіхолога, дэфектолага.

Заклучэнне. Дзіцячая псіхіка пластычная. Пры значных намаганнях бацькоў і кваліфікаваным суправаджэнні карэкцыйныя затрымкі маўленчага развіцця можна зрабіць вельмі шмат. У любой, нават самай цяжкай сітуацыі, ёсць магчымасць хаця б на паўкрок рушыць наперад. Важна зразумець, што нявырашаныя праблемы з прававой у дашкольным узросце прывядуць да адставання ў засваенні школьнай праграмы яшчэ на этапе пачатковай школы.

Спіс цытуемых крыніц

1. *Старжынская, Н. С.* Вучымся размаўляць правільна / Н. С. Старжынская. — Мінск, 2013. — 23 с.
2. *Дубініна, Д. М.* Развіццё ў дашкольнікаў беларускага маўлення як сродку камунікацыі / Д. М. Дубініна, Н. С. Старжынская. — Мінск, 2001. — 418 с.

УДК 373.3

Зборовская Татьяна Юрьевна

*Государственное учреждение образования «Санаторный детский сад № 13 г. Мозырь»,
Мозырь, Республика Беларусь, zborovskai74@mail.ru*

РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА ПОСРЕДСТВОМ ПАРИТЕТНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ УЧРЕЖДЕНИЯ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ И СЕМЬИ

В статье раскрываются основные направления развития познавательной активности дошкольников через паритетное взаимодействие дошкольных образовательных учреждений и семей. Определены эффективные формы работы дошкольных образовательных учреждений по повышению компетентности родителей в вопросах познавательного развития детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: познавательное развитие; познавательная активность; эксперимент; проектная деятельность; взаимодействие.